

Omagiu lui Pablo Casals

Mă aflu la Geneva când am auzit că lumea muzicală a suferit o grea pierdere prin moartea ilustrului artist și om de cultură, Pablo Casals.

În toate timpurile s-au ivit stele ce ne-au luminat sufletele și mintea; în toate timpurile ele au lăsat urme adânci în istoria omenirii. Viața acestui mare artist a fost lungă, bogată și cu totul neobișnuită în evenimente. Nu voi vorbi despre Pablo Casals ca violoncelist, dar am dorința să omagiez prin cuvinte pe acest meteor al vremurilor noastre. Viața sa a fost intensă, uneori dramatică, înălțătoare în suprema sa umanitate, încât s-ar putea scrie fără sfârșit despre artistul și omul, Pablo Casals.

Născut în orașelul Vendrell, lângă litoralul catalan, Casals de copil a îndrăgit marea, oamenii și cîntecele lor. Semăna mult cu mama sa — Pilar Defillo Casals — femeie excepțională, frumoasă și de o aleasă cultură. Întilnise în viață personalități remarcabile, dar nimeni nu s-a putut asemui cu mama sa, pentru care a avut un cult. Datorită influenței ei, Pablo Casals s-a dedicat muzicii. Intuind talentul excepțional al copilului, mama sa i-a îndrumat pregătirea spre arta sunetelor. Prima lui compoziție (la 7 ani) după un vechi cîntec catalan, *El cant del Ocello* (Cîntecul păsărelelor), devine, mai tirziu, cîntecul refugiaților spanioli în timpul războiului civil din Spania, iar Casals își făcuse un obicei de a încheia toate recitalurile sale cu acest cîntec. De asemenea, în timpul Festivalurilor de la Prades, într-un turn, 15 clopote, alcătuiind un *Glockenspiel*, redau la fiecare oră această melodie, răspîndind-o peste munți, ca un ecou. Pe clopotul cel mare scrie: „Acest cîntec duce departe suferința și dorul catalanilor. Fie acest cîntec, cîntecul păcii și al speranței“.

La vîrsta de 80 de ani Casals și-a luat singura sa armă — violoncelul — și s-a dedicat luptei pentru pace. Nu a fost om, artist, care să apeleze la el și să nu fie ajutat cu toate mijloacele. Era intransigent în fața violenței, nedreptății, asupririi, intolerant și neiertător față de incorectitudine, chiar și atunci cînd era vorba de cei mai apropiați prieteni.

Ultimii 25 de ani de viață, artistul i-a petrecut într-o casă de țară, în partea franceză a Pirineilor. Pentru Pablo Casals, fiecare zi era un prilej de bucurie a frumosului, în natura pe care a iubit-o mai presus de orice. Este cunoscut faptul că își începea ziua de lucru cîntînd muzică de Bach, cu evlavie statornică pe care o nutrea pentru marele muzician.

Cînd mai multe edituri i-au cerut să-și scrie autobiografia, Casals a răspuns: „Nu sînt de părere să scriu o autobiografie. N-am făcut decît ceea ce trebuia să fac. Arta și umanitatea sînt de nedespărțit“. Cînd i s-a cerut aceasta, avea 93 de ani. A mîrturisit vîrsta cu spontaneitate, adăugînd că bătrînețea este un lucru foarte relativ.

Vitalitatea sa binecunoscută a determinat un grup de muzicieni sovietici din Caucaz să-i trimită o scrisoare care suna astfel: „Stimate și iubite mame! Avem bucuria, în numele orchestrei georgiano-caucaziene să vă invităm a dirija unul din concertele noastre. Veți fi primul muzician ce veți avea distincția să dirijați orchestra noastră. Nicio dată în istoria orchestrei nu am oferit ocazia cuiva care să aibă vîrsta mai mică de 100 de ani. Toți membrii orchestrei au peste 100 de ani. Am auzit însă de fama Dvs. multilaterală și cu toată vîrsta „fragedă“ de 94 de ani, vom face această excepție. Așteptăm răspunsul Dvs. Cu respect, Aslan Schlarba, Președinte, în vîrstă de 123 de ani.“

Răscolitoare și în același timp încurajatoare, îmbinînd triumfuri și renunțări, legată de măriri și puteri, dar mai cu seamă de popor, luptînd cu dîrzenie și fără șovăială pentru solidaritatea internațională și libertatea umanității — iată viața marelui Casals, o glorie, un exemplu aproape fără precedent în viața muzicală a lumii.

Note de călătorie

În perioada august — octombrie 1973, călătorind prin Elveția și Austria, am avut ocazia să asist la diferite manifestări artistice și să particip la unele discuții despre artă și muzică ale muzicienilor și oamenilor de cultură.

Astfel, la 25 august în sala Teatrului mare din Geneva am asistat la concertul dat de pianistul Nikita Magalof, cîntăreața Elisabeth Schwartzkopf și violonistul Yehudi Menuhin în folosul Fundației Dr. Dubois — Ferrière — Dinu Lipatti. Din numeroasa asistență am remarcat pe șeful Confederației elvețiene și ambasadorul României la Berna. Printre altele, programul a cuprins *Pastorala* de Bach în *Fa major* pentru orgă (transcripție pentru pian de Dinu Lipatti), interpretată de Nikita Magalof, *Ceaccona* de Bach în interpretarea lui Menuhin, *Sonata în caracter românesc* de Enescu, avîndu-i ca interpreți pe Menuhin și Nikita Magalof, *Trei cîntece țigănești* de Liszt și *Trei lieduri* de Hugo Wolf, avînd-o ca interpretă pe Elisabeth Schwartzkopf, acompaniată de Nikita Magalof. Programul s-a încheiat cu liedul *Morgen* (cu *violino obligato*) de Richard Strauss în interpretarea Elisabethei Schwartzkopf și Yehudi Menuhin. Concertul s-a bucurat de o deosebită primire din partea publicului, atît prin piesele înscrise în program cît și prin înalta ținută artistică a celor trei remarcabili interpreți.

A urmat, după mai bine de o lună de vacanță a activității artistice și muzicale, deschiderea concertelor orchestrei „Suisse Romande“. Primit cu vii aplauze de către pretențiosul public elvețian, Wolfgang Sawallisch, noul dirijor al orchestrei, a înscris în program *Mandarinul miraculos* de Béla Bartók și *Simfonia Eroica* de Beethoven. Sawallisch a reușit să-și demonstreze multiplele-i posibilități artistice prin felul personal în care a conceput interpretarea celor două lucrări, iar orchestra „Suisse

Romande" a reușit să-și onoreze noul șef de orchestră cu entuziasm și o execuție de zile mari.

Opera din Lausanne a înscris ca unul din evenimentele stagiunii premiera *Requiemului* de compozitorul elvețian Frank Martin. Concepută cu măiestrie și vigoare, lucrarea va rămîne ca o încununare a întregii creații a compozitorului elvețian.

Tot la Lausanne am ascultat-o pe interpreta argentiniană Martha Argerisch (o fostă elevă a Madeleinei Dinu Lipatti) care în *Concertul* de Ceai-kovski a uluit prin temperament, tehnică, muzicalitate și avînt tineresc. Orchestra dirijată de S. Aubado a realizat o coeziune desăvîrșită cu interpreta.

Am avut de asemenea prilejul să particip la un concert al cărui program cuprindea lucrările unor tineri compozitori elvețieni. Muzica acestora mi s-a părut abstractă, ermetică. Sigur că cercetările de laborator au utilitatea lor, dar cu condiția să se manifeste într-o muzică care să trăiască și să redeștepte interesul publicului, altfel sînt sterile. În general, grupul acestor tineri compozitori elvețieni, fără îndoială de talent, este încărcat și de o mare doză de snobism, exprimîndu-se cu prea mare ușurință despre alți muzicieni, dînd verdicte sarcastice și multe altele. Au declarat că de mult n-a mai fost scandal la un concert, că doresc să-l provoace cît de curînd, fiindcă un scandal este dovada unei valori și ea este urmată mai totdeauna de un triumf (vezi „*Le sacre du printemps*” de Stravinsky).

Nu aceeași atmosferă întilnești la Viena, unde publicul rămîne conservator și își adoră eroii lui romantici: Brahms, Strauss, Reger, cel mult Webern. Fac aceasta aproape cu mîndrie națională; ceea ce este însă sigur, vienezii iubesc *muzica, muzică* și un spectacol la Opera mare sau un concert cu Wiener Philharmoniker nu se uită ușor și n-are valabilitatea anecdotică a concertelor de muzică serială abstractă, a căror audiență conține încă efecte de nedumerire pentru foarte mulți muzicieni și mai mult încă pentru publicul meloman. Noul fenomen sonor e în devenire și desigur își va spune un cuvînt greu și definitiv, dar nu se știe cînd!

Intr-o conversație cu Henry Gagnebin, d-sa spune: „Muzica nu e făcută pentru compozitor ci compozitorul pentru muzică, așa cum arta nu e făcută pentru artist, ci artistul pentru artă. Muzica este o artă mult mai dificilă, simplă și subtilă în același timp. Este talentul de a descoperi un accent proaspăt, spontan, neașteptat și mai ales suflul de a însufleți o operă”.

Părerile sînt și vor fi împărțite, mai cu seamă atunci cînd bate un vînt ce răscolește frunzele, florile, rupe crengile, dar nu dărîmă brazii și arborii cu rădăcini înfipite adînc în pămîntul rodnic din care s-au înălțat.

LISETTE GEORGESCU

Bayreuth

Au trecut o sută de ani de cînd Richard Wagner a ales orașul Bayreuth ca loc de înălțare a unui lăcaș menit să-i prezinte și să-i apere peste timpuri crezul său artistic; o sută de ani în care

micul oraș bavarez a devenit, datorită lui, mare, amețitor de mare, ca prestigiu muzical.

Istoricul vechiului burg german este bogat în mărturii de gîndire activă și înălțătoare, dar zorile celebrității lui par a fi început în ziua de 22 mai¹⁾ 1872, odată cu cea dintîi piatră pusă la temelie templului de pe colina ce domină geografic și spiritual mica înțindere, de către însuși Wagner, cu cuvintele: „Închid aici o taină, veacurile să o păstreze”. Era taina olandezului mereu rătăcitor și a dezamăgitului Lohengrin, era taina îndrăgostitului Tristan și a cutezătorului Siegfried, taina mereu căutatelor căi către limpezirea unor gînduri mistuitoare și a exprimării lor prin intermediul mirajului scenic și sonor. O taină pe care generații de iluștri artiști — dirijori și regizori, cîntăreți și instrumentiști, decoratori și coregrafi — s-au străduit să o descifreze și să o dezvăluie în noi și noi versiuni de profundă și mereu contemporaneizată înțelegere a ei.

Nici unul dintre orașele lumii nu întreține mai fanatic cultul vreunui creator de muzică, asemenea micului Bayreuth. Fiecare vară a anului înseamnă o nouă sărbătoare wagneriană, înseamnă un nou mare examen al valorilor interpretative, o nouă competiție artistică de maximă exigență. S-a creat pe scena teatrului fundat acum o sută de ani, o tradiție a perfecțiunii interpretării, care nu mai permite concesiile unor jumătăți de măsură, a unor dubii sau toleranțe de variat nivel artistic în ansamblul realizator, tradiție care plasează evenimentul anual local — „Festivalul Wagner” — în fruntea marilor manifestări din viața muzicală internațională. S-a format o opinie bayreuthiană de o competență cu totul excepțională în subiectul Wagner, s-a format un public specializat — german și străin — care își dispută cu luni înainte asigurarea unui loc în sobra sală de la „Festspielhaus”, după cum s-a creat și o culoare locală specifică acestor manifestări estivale de la Bayreuth, în timpul cărora nimănui nu i se mai poate părea extravagantă forfota de lume, purtînd cele mai variate ținute de gală — de la voalurile indiene pînă la volanele argentinienne — în plină zi sau în miez de noapte, sub arșița de soare sau sub ploaie torențială, îndreptîndu-se aproape zilnic, către sfîrșitul lunii iulie a fiecărui an, pe cărările ce converg spre focarul Wagner.

Acesta este, de o sută de ani²⁾, ritualul micului oraș din Bavaria, devenit unul din marile foruri de apreciere a măiestriei și rezistenței artistice.

Dar la această măreață tradiție care aureolează pitoreasca localitate bavareză se mai adaugă o impresionantă manifestare internațională — cea a întîlnirii anuale a tineretului. Este o a doua etapă a sărbătorilor de la Bayreuth, etapă desfășurată de-a lungul lunii august, care aduce o împlinire a eve-

¹⁾ Ziua de naștere a lui Richard Wagner.

²⁾ Festivalurile Wagner datează din anul 1876, fiind conduse pe rînd, de către: Richard Wagner (1876—1882); Cosima Wagner (1886—1906) Siegfried Wagner (1908—1930); Winifrid Wagner (1930—1944); Wieland Wagner și Wolfgang Wagner (1951—1966); Wolfgang Wagner (după 1966 — anul morții lui Wieland Wagner).